

RESPOND

Картування послуг для груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ у трьох областях України

ЗАПОРІЗЬКІЙ, ПОЛТАВСЬКІЙ
ТА ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

Київ – 2014

RESPOND

Картування послуг для груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ у трьох областях України

ЗАПОРІЗЬКІЙ, ПОЛТАВСЬКІЙ
ТА ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

Вересень 2014 року

Ця публікація стала можливою завдяки щирій підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

Авторський колектив:

Інна Шваб, Наталія Калягіна, Калєб Паркер, Кетрін Лью

Автори цього звіту відзначають винятковий внесок у його підготовку
Романа Йоріка, Стіва Сортіяса, Аміти Мегротри, Алли Калініної,
Юрія Нестулі та Ірини Розиган.

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	5
ВСТУП	6
МЕТОДОЛОГІЯ КАРТУВАННЯ	7
Цілі та завдання	7
Збір даних	7
Обробка даних та створення бази даних.....	8
Результати картування та типи карт	9
Валідизація даних.....	9
ОБМЕЖЕННЯ КАРТУВАННЯ	10
РОЗДІЛ 1. ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ	12
Коротка довідка про область	12
Епідеміологічна ситуація.....	12
Наявність та доступність послуг	12
Послуги тестування на ВІЛ та ІПСШ.....	12
Послуги лікування ВІЛ.....	13
Послуги для СІН.....	13
Послуги для ПКС.....	13
Послуги для ЧСЧ.....	13
Послуги для ЛЖВ.....	14
Послуги для ув'язнених.....	14
Послуги для ПГР	14
Висновки та рекомендації.....	14

РОЗДІЛ 2. ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ16

Коротка довідка про область	16
Епідеміологічна ситуація.....	16
Наявність та доступність послуг	16
Послуги тестування на ВІЛ та ІПСШ.....	16
Послуги лікування ВІЛ.....	16
Послуги для СІН.....	17
Послуги для ПКС.....	17
Послуги для ЧСЧ.....	17
Послуги для ЛЖВ.....	17
Послуги для ув'язнених.....	18
Послуги для ПГР	18
Висновки та рекомендації.....	18

РОЗДІЛ 3. ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ.....19

Коротка довідка про область	19
Епідеміологічна ситуація.....	19
Наявність та доступність послуг	19
Послуги тестування на ВІЛ та ІПСШ.....	19
Послуги лікування ВІЛ.....	20
Послуги для СІН.....	20
Послуги для ПКС.....	20
Послуги для ЧСЧ.....	21
Послуги для ЛЖВ.....	21
Послуги для ув'язнених.....	21
Послуги для ПГР	21
Висновки та рекомендації.....	21

ПІДСУМКОВІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ 23

Додаток 1. Перелік послуг для збору інформації від надавачів 25

Додаток 2. Інформація щодо віднесення послуг до категорій, представлених на мапах 28

СКОРОЧЕННЯ

Альянс – МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні»

АРТ – Антиретровірусна терапія

БА – Благодійна асоціація

БФ – Благодійний фонд

ВІЛ – Вірус імунодефіциту людини

ГІС – Геоінформаційна система

Глобальний фонд – Глобальний фонд для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією

ГО – Громадська організація

ЗПТ – Замісна підтримувальна терапія

ІОМ – Інформаційно-освітні матеріали

ІПСШ – Інфекції, що передаються статевим шляхом

ІФА – Імуноферментний аналіз

КіТ – Консультування і тестування на ВІЛ

ЛЖВ – Люди, що живуть з ВІЛ/СНІД

МБФ – Міжнародний благодійний фонд

Мережа – ВБО «Мережа людей, що живуть з ВІЛ/СНІД»

МОЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я

НУО – Неурядові організації

ОГО – Обласна громадська організація

ОСІН – Споживачі ін'єкційних опіатів

ПГР – Підлітки групи ризику

ПЕПФАР – Надзвичайний план президента з боротьби зі СНІДом

РГО – Районна громадська організація

ПКС – Працівник комерційного сексу

СІН – Споживачі Ін'єкційних наркотиків

ТБ – Туберкульоз

ЧСЧ – Чоловіки, що практикують секс із чоловіками

ЮНЕЙДС – Об'єднана Програма ООН з ВІЛ/СНІДу

ЮСЕЙД – Агентство США з міжнародного розвитку

GPS – Система глобального позиціонування

ВСТУП

Україна має концентровану епідемію ВІЛ/СНІДу серед груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ, у тому числі споживачів ін'єкційних наркотиків (СІН), працівників комерційного сексу (ПКС), чоловіків, що практикують секс з чоловіками (ЧСЧ), сексуальних партнерів споживачів ін'єкційних наркотиків, клієнтів працівників комерційного сексу та сексуальних партнерів чоловіків, що практикують секс з чоловіками. Згідно з даними біоповедінкових досліджень, проведених у 2013 році, поширеність ВІЛ серед СІН складає 19,7%, серед ПКС – 7,3%, та серед ЧСЧ – 5,9%. Хоча ув'язнені не визначаються в нормативно-правових документах як група підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ, однак, згідно з офіційними даними, поширеність ВІЛ серед цієї групи сягає 12–13% протягом останніх років, що доводить необхідність впровадження заходів профілактики, догляду та підтримки для цієї групи населення.

Підлітки груп ризику (ПГР) визнані в Україні групою підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ, проте не увійшли до переліку ключових груп у проекті Національної програми з ВІЛ/СНІД на 2014–2018 роки. Дані щодо оціночного числа ПГР та поширеності ВІЛ серед цієї групи також відсутні. Востаннє біо-поведінкове дослідження серед ПГР проводилося в Україні у 2008 році та лише на рівні обласних центрів деяких областей. Таким чином дані національного рівня щодо поширеності ВІЛ серед ПГР відсутні¹.

Профілактичні програми впроваджуються майже у всіх областях України, однак рівень охоплення відрізняється серед різних груп та окремих регіонів. Згідно з даними МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» (далі Альянс), за 2013 рік профілактичними послугами було охоплено 63,4% від оціночної кількості СІН, 46,9% ПКС та 12,5% ЧСЧ, і ці показники відрізняються за областями. Профілактичні програми, які впроваджуються в Україні, в основному фінансуються Глобальним фондом для боротьби з ВІЛ/СНІДом, туберкульозом та малярією (Глобальний фонд). Профілактичні послуги уразливим групам надаються переважно субгрантерами ключових реципієнтів Глобального фонду для боротьби з ВІЛ/СНІДом, туберкульозом та малярією (МБФ «Міжнародний Альянс ВІЛ/СНІДу в Україні») та «Всеукраїнська мережа ЛЖВ» (далі Мережа). Інформація щодо цих послуг міститься у звітах цих організацій, однак дані стосовно послуг, які надаються групам підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ іншими донорами, є менш доступними, незважаючи на їх важливий внесок у боротьбу з епідемією ВІЛ/СНІД у країні. Крім того, якщо така інформація і доступна, то єдиної бази цих даних на регіональному чи національному рівнях не існує.

З метою задоволення цієї потреби проектом RESPOND, що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та впроваджується організацією PACT Inc. у співпраці з ФНІ 360, було проведено картування послуг у Запорізькій, Полтавській та Черкаській областях. Дані, отримані в результаті цього картування послуг, нададуть необхідну інформацію, яка допоможе розробникам політики та впроваджувачам програм критично проаналізувати та визначити потенційні прогалини в доступності послуг та охопленні ними, а також використовувати дані для планування політики та програм і слідкувати за зусиллями, спрямованими на розширення послуг.

¹ Для цілей картування послуг збиралися дані лише щодо спеціалізованих програм для ПГР. Послуги для підлітків, що належать до груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ (СІН, ПКС та ЛЖВ), розглядалися як послуги для зазначених груп, а не ПГР.

МЕТОДОЛОГІЯ КАРТУВАННЯ

Мета та завдання картування

Метою картування є візуалізація наявності послуг у сфері ВІЛ/СНІДу для груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ з метою подальшого використання для планування програм та адвокації розширення послуг (у разі потреби).

Для картування послуг з ВІЛ за основу взято переліки основних/рекомендованих послуг для ключових груп населення, виходячи з рекомендацій Надзвичайного плану Президента США з невідкладних заходів щодо боротьби зі СНІДом (PEPFAR), ВООЗ та ЮНЕЙДС, а також пакети базових послуг, що підтримуються Глобальним фондом в Україні. Деталізовані пакети послуг були апробовані під час картування послуг, проведеного в 2013 році в 5 областях Проекту та із невеликими змінами використані для картування у 2014 році. Перелік послуг для кожної групи підвищеного ризику наведено у Додатку 1 до даного звіту.

Завдання картування:

- визначення фізичної наявності послуг для груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ;
- візуалізація та оцінка доступності послуг у різних регіонах, щільності розташування пунктів їх надання;
- проведення просторового аналізу наявності послуг у порівнянні з програмними даними та цілями щодо охоплення, епідеміологічною ситуацією в регіонах;
- моделювання децентралізації послуг з ВІЛ (зокрема, медичної допомоги з третинного та вторинного рівнів);
- інформування ключових партнерів національного та регіонального рівнів щодо прогалін у наявності послуг з ВІЛ та використання інформації для розробки рекомендацій щодо розширення/переформатування послуг та покращення доступу до них для груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ та людям, які живуть з ВІЛ.

Збір та обробка даних

Збір даних було проведено в період з 15 квітня по 18 липня 2014 року паралельно в 3 областях – Запорізькій, Полтавській та Черкаській.

Збір даних здійснювався у два етапи і включав: 1) збір довідкових даних щодо адрес сайтів надання послуг (15–25 квітня 2014 року) та 2) збір інформації щодо послуг для груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ, які надаються безпосередньо на сайті (23 червня – 18 липня 2014 року).

Збір даних на другому етапі відбувався за допомогою так званих мобільних технологій, тобто технічних пристроїв (планшетів SAMSUNG Galaxy Tab 3 7.0 with GSM/3G 8GB Gold Brown (SM-T2110GNASEK), до яких було завантажено попередньо розроблений запитальник.

Запитальник для збору даних було розроблено, базуючись на платформі Open data kit (ODK). ODK є безкоштовною платформою, призначеною для розробки інструментів збору даних за допомогою мобільних пристроїв, які працюють на базі операційної системи Android².

Метод збору даних: індивідуальні інтерв'ю з представниками надавачів послуг державних та неурядових організацій (ключові інформанти, керівники організації/проекту).

У ході картування була зібрана інформація щодо надання специфічних послуг, що надаються на базі:

- НУО в стаціонарних, мобільних пунктах та на аутрич-маршрутах, в аптеках (для СІН та ПКС);
- медичних закладів (сайти ЗПТ; шкірно-венерологічні диспансери, в яких здійснюється діагностика та лікування ІПСШ серед груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ (працюють в рамках проектів ГФ), сайти АРТ; кабінети «Довіра»; протитуберкульозні диспансери (стаціонари); центри профілактики та боротьби зі СНІДом; кабінети інфекційних захворювань; наркологічні диспансери (стаціонари); клініки, дружні до молоді);
- центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- установ Пенітенціарної служби (виправні колонії; виховні колонії; слідчі ізолятори).

Обробка даних та формування баз даних

Використання мобільних технологій передбачає автоматичне формування бази даних для подальшого її використання в web-based GIS для побудови карт. Усім послугам з ВІЛ у базі даних було присвоєно коди. За допомогою GPS-навігатора та програми Google Earth (мобільні та аутрич-маршрути, сайти АРТ, ЗПТ, пенітенціарні установи тощо) були визначені географічні координати сайтів надання послуг групам підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ.

Для нанесення на карту послуги були категоризовані у 8 основних категорій:

- консультування;
- роздача презервативів;
- роздача шприців;
- медичні послуги (специфічні медичні послуги, що надаються групам підвищеного ризику на базі медичних установ);
- тестування на ВІЛ;
- тестування на ІПСШ;
- перенаправлення;
- підтримка ВІЛ-інфікованих осіб (для ув'язнених).

Інформацію щодо послуг, які належать до зазначених категорій, див. у додатку 2 до даного звіту.

² Детальніше про Open data kit <http://opendatakit.org/about/>

Результати картування по регіонах, типи карт

За результатами проведеного картування для Запорізької, Полтавської та Черкаської областей розроблено набори інтерактивних базових карт, зокрема:

- карти щодо географії надання послуг за типами закладів/надавачів послуг;
- карти щодо послуг з тестування на ПСШ та ВІЛ за допомогою швидких тестів;
- карти щодо послуг для кожної з груп підвищеного ризику (видача презервативів, шприців, ІОМ, надання консультацій, медичних послуг на базі НУО, послуг перенаправлення), ЗПТ для СІН;
- карти з розрахунком часу на дорогу до місць, де надаються послуги із ЗПТ, АРТ та тестування на ВІЛ (кабінети “Довіра”) та географічної доступності послуг з АРТ, ЗПТ та консультування і тестування на базі кабінетів “Довіра”.

Для побудови інтерактивних карт було використано програмне забезпечення ArcGIS он-лайн. Інтерактивні карти доступні за посиланнями в даному звіті, а також на сайті проекту РЕСПОНД <http://respond.org.ua/ukr/service-mapping>

Валідизація

З метою забезпечення якості даних, на основі яких побудовані карти, була проведена їх валідизація, зокрема:

1. Уточнення інформації безпосередньо з надавачами послуг телефоном (за потреби).
2. Порівняння зібраних даних з довідковою інформацією та з програмними даними надавачів послуг, що працюють в областях.
3. Обговорення проектів карт з регіональними партнерами.

ОБМЕЖЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КАРТУВАННЯМ

Картування послуг є корисним інструментом для аналізу існуючої інфраструктури та спроможностей, який може також надати інформацію особам, які приймають рішення щодо планування послуг. Однак існує ряд обмежень, які слід врахувати перед тим, як використовувати карти, створені для кожної території. Нижче йдеться про ці обмеження та дії, вжиті для скорочення їх впливу:

- **Повнота інформації про послуги та постачальників послуг.** Інформація, отримана від постачальників послуг, ґрунтувалася на найбільш достовірних знаннях ключових респондентів щодо існуючих послуг на кожній території. Можуть мати місце випадки тенденційності пам'яті, коли респондент забув назвати всі послуги, що надаються, або помилка атрибуції, коли респондент назвав не ті послуги, про які його запитували. Для виправлення помилок такого типу було проведено валідацію отриманих даних шляхом уточнення даних у самих респондентів або зіставлення з даними програмного моніторингу Альянсу та Мережі.
- **Фізичне розташування постачальника послуг за фактом надання послуг.** Інформація, отримана від постачальників послуг, відображала лише наявність послуги на певній території. Ця інформація не містила даних про рівень використання послуг, кількість клієнтів, якість послуг, дружність послуг для клієнтів тощо. Разом з тим, проведений огляд вторинних даних дає можливість проаналізувати обсяги надання та використання послуг різними ВІЛ-сервісними організаціями.
- **«Моментальний знімок» («зріз» у часі – червень – липень 2014 року).** Усі дані картування представляють ситуацію на певний момент часу і не відображають динаміку розвитку сервісної інфраструктури. При цьому слід зазначити, що зміни на рівні надавачів послуг та самих послуг, що надаються різними організаціями, в Україні не є динамічними, тому інформація, отримана на певну дату, може бути ще актуальною протягом тривалого часу.
- **Необхідність об'єднання локалізації надавачів послуг на рівні малих міст та сільських районів.** Точні координати місць надання послуг на рівні невеликих міст та сіл, а також точні адреси на рівні районних центрів за допомогою ресурсів Google визначити не вдалося. Тому на картах послуги з більш точним географічним розміщенням представлені тільки на рівні обласних центрів та деяких великих міст. У решті випадків, послуги, що доступні на рівні малих міст та районів досліджуваних областей, групувалися та представлені на карті як одна локалізація (координати центральних вулиць районних центрів). У деяких випадках таке об'єднання послуг в одній точці на рівні районного центру є виправданим, оскільки дозволяє уникнути перенасичення карт та забезпечити стандартизацію представлення інформації на них.
- **Позначення маршрутів мобільних пунктів та «аутрич» маршрутів на рівні мікрорайонів міста та районів області.** З метою забезпечення конфіденційності маршрутів мобільних пунктів та пунктів «аутрич» на карту наносяться лише мікрорайони міст (вулиця або перетин вулиць) та райони області, де надаються зазначені типи послуг. Це робиться з міркувань захисту інформації щодо місць збору представників вразливих груп. Загалом карта даватиме уявлення про обсяги роботи та буде корисною при оцінці охоплення груп.

- **Обмеження інформації щодо медичних послуг, які надаються на загальних підставах усім категоріям населення.** Основним завданням дослідження є картування специфічних послуг, що надаються представникам груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ та людям, які живуть з ВІЛ. Тому в рамках даного картування не проводився збір інформації щодо всіх медичних послуг, в тому числі – діагностики, лікування туберкульозу, ІПСШ, роботи наркологічних кабінетів та діагностичних лабораторій для загального населення. Натомість, до картування включаються ті медичні заклади із перелічених вище, на базі яких надаються специфічні послуги групам підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ (в рамках проектів ГФ).
- **Розрахунок доступності послуг на картах з розрахунком часу на дорогу до місць, де надаються послуги з АРТ, проводився з урахуванням чисельності населення області, а не чисельності ЛЖВ.** Для розрахунку просторової доступності послуг АРТ розрахунок проводився, виходячи із загальної чисельності населення області, а не чисельності ЛЖВ, оскільки карти мають на меті показати географічну доступність послуг, незважаючи на те, де проживають користувачі таких послуг.
- **Розрахунок кількості ОСІН, що можуть досягнути сайтів ЗПТ в межах 30 та 60 хвилин.** Для розрахунку кількості ОСІН, які можуть досягнути сайтів ЗПТ впродовж 30 та 60 хвилин, було розраховано відсоток території, кожного району, які розташовані в зонах доїзду до сайтів ЗПТ в зазначений час та взято ту ж частку ОСІН, що мешкають в цих районах. Перерахунок відсотка ОСІН в абсолютні числа дозволило отримати кількість ОСІН, які можуть дістатися до сайтів у межах 30 та 60 хвилин. Обмеженням цього підходу є припущення, що ОСІН у межах кожного району розподілені рівномірно. Проте навіть розуміючи, що це не так, подібні розрахунки дозволяють оцінити покриття сайтами певної кількості ОСІН. Наприклад, оцінки доїзду до сайтів ЗПТ в Черкаській області показують, що 52% (5983 осіб) ОСІН можуть досягнути сайта впродовж 30 хвилин та 75% загалу ОСІН (8344 осіб) – впродовж 60 хвилин.

РОЗДІЛ 1. ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

Коротка довідка про область

На 1 березня 2014 року населення Запорізької області становило 1 775 000 осіб, 1 365 000 (77 %) з якого становило міське населення.

Епідеміологічна ситуація

Станом на 1 січня 2014 року Запорізька область посідала 13-е рангове місце за захворюваністю на ВІЛ (34,0 на 100 000) та 21 – за кількістю смертей від СНІДу (6,8 на 100 000) в Україні. На даний момент в області зареєстровано 3565 людей, що живуть з ВІЛ (ЛЖВ), в тому числі 1 312 СІН та 122 дітей, народжених від ВІЛ-позитивних матерів (56 з підтвердженим ВІЛ-позитивним серостатусом). У 917 ЛЖВ був установлений діагноз СНІД. Близько третини (32%, або 387 осіб) хворих на СНІД, діагноз яких було встановлено в 2013 році, також страждають від туберкульозу. Відсоток вагітних жінок, у яких виявлено ВІЛ-інфекцію, становить 0,21%, а рівень передачі від матері до дитини – 2,35%. Домінуючим шляхом передачі ВІЛ є статевий (55,5%), ін'єкційний складає 26,4%. Станом на 1 січня 2014 року 1456 осіб розпочали АРТ.

У Запорізькій області оціночна кількість груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ становить 11 700 СІН, 2500 ПКС та 5600 ЧСЧ. Дані біоповедінкових досліджень 2013 року показують, що поширеність ВІЛ серед груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ становить: 2,2% серед СІН, 7,2% серед ПКС та 4,6% серед ЧСЧ. Станом на 1 серпня 2014 року 274 СІН отримували ЗПТ, 37% з яких є ВІЛ-позитивними; 80% ВІЛ-позитивних почали отримувати АРТ.

Наявність та доступність послуг

Послуги тестування на ВІЛ та ІПСШ

У Запорізькій області тестування на ВІЛ доступне в кабінетах «Довіра» (30 сайтів, тестування за методом ІФА) та відділеннях Мережі ЛЖВ (тестування швидкими тестами). Послуги тестування на ВІЛ швидкими тестами, які надаються Мережею ЛЖВ, в основному зосереджені в м. Запоріжжя, де тестування на ВІЛ швидкими тестами доступне для СІН, ПКС, ЧСЧ та ПГР, та м. Мелітополь, де ці послуги доступні лише для СІН. Тестування на ВІЛ методом ІФА в кабінетах «Довіра» доступні у всіх районах Запорізької області (27 сайтів в області). Згідно з просторовим моделювання 84% населення (1 509 506 осіб) може досягти кабінету «Довіра» для ДКТ за 30 хвилин, та 95% (1 713 420)- за 60 хвилин.

Шість медичних закладів надають послуги з тестування на ІПСШ у Запоріжжі, Мелітополі та Бердянську. Тестування на ІПСШ швидкими тестами для ЛЖВ, ПКС та ПГР також доступне на двох сайтах у м. Запоріжжя та одному сайті в м. Мелітополь. Тестування на ІПСШ швидкими тестами для ЧСЧ доступне лише на одному сайті в м. Запоріжжя.

Послуги лікування ВІЛ

Станом на 1 липня 2014 року в Запорізькій області працювало п'ять сайтів АРТ, які надають лікування 1642 пацієнтам². За допомогою просторового моделювання було оцінено, що приблизно 65% населення (1 142 688 осіб) можуть досягти сайт АРТ за 30 хвилин, і більше 80% (1 428 837 осіб) можуть досягти сайтів за 60 хвилин.

Послуги для СІН

Послуги профілактики ВІЛ для СІН, в тому числі послуги обміну шприців, консультування, розповсюдження презервативів та перенаправлення доступні на сайтах НУО в Запорізькій області. В області працюють п'ять НУО, які надають послуги СІН – БФ «Сподівання» (філії/представники у мм. Запоріжжя, Енергодар та Бердянськ), «Все можливо» (м. Мелітополь), «Право на життя – Запоріжжя» (м. Запоріжжя) та Мережа ЛЖВ (філії/представники в мм. Запоріжжя, Мелітополь) та ОБФ «Квітка життя» (м. Мелітополь). Комплексні послуги, в тому числі, послуги обміну шприців та розповсюдження презервативів, доступні лише у Запоріжжі та на одному сайті в Мелітополі. Декілька сайтів в області пропонують обмін шприців, консультування та перенаправлення. У всіх районних центрах Запорізької області послуги консультування та перенаправлення доступні на сайтах Червоного Хреста. Медичні послуги для СІН також доступні в Запоріжжі, Мелітополі та Бердянську. Обмежене представлення послуг для СІН в області є причиною низького рівня охоплення – лише 23% від оціночної чисельності було охоплено у 2013 році (2886 СІН).

Замісна підтримуюча терапія (ЗПТ) доступна в п'ятьох закладах Запорізької області. Згідно з просторовим моделюванням 68% (5515) СІН, які споживають опіати (ОСІН), можуть дістатися до сайта впродовж 30 хвилин та 75% (6055) ОСІН – впродовж 60 хвилин. Станом на 1 серпня 2014 року ЗПТ в області отримували 256 пацієнтів, що дорівнює 10% від охоплення при цілі охоплення 30%.

Послуги для ПКС

Лише одна НУО в Запорізькій області – БФ «Сподівання» надає послуги для ПКС. Доступність послуг профілактики ВІЛ для ПКС, у тому числі розповсюдження презервативів, консультування та перенаправлення, обмежена містами Запоріжжя та Мелітополь. Внаслідок цього, лише 19,2% від оціночної кількості (481) ПКС були охоплені профілактичними послугами у 2013 році.

Послуги для ЧСЧ

Лише одна НУО в Запорізькій області – «Гендер Зед» надає послуги для ЧСЧ. Доступність послуг профілактики ВІЛ для ЧСЧ, у тому числі розповсюдження презервативів, консультування та перенаправлення, обмежена Запоріжжям. Медичні послуги для ЧСЧ крім Запоріжжя також доступні у Мелітополі та Бердянську. У 2013 році в області 22% (1225) ЧСЧ були охоплені профілактичними послугами.

³ Інформація щодо кількості пацієнтів, які знаходяться під медичним наглядом та отримують АРТ, на кожному сайті станом на 1.07.2014 на сайті ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними захворюваннями МОЗ України»//ucdc.gov.ua/attachments/article/966/%D0%90%D0%A0%D0%A2%20_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC_%D0%BD%D0%Bo_01.07.2014.pdf

Послуги для ЛЖВ

У Запорізькій області працюють два надавачі послуг для ЛЖВ – Мережа ЛЖВ та БО «Все можливо». Доступність ВІЛ послуг для ЛЖВ, в тому числі догляд та підтримка, розповсюдження презервативів, консультування, перенаправлення, обмежена містами Запоріжжя та Мелітополь. Консультування доступне в кожному районі області через кабінети Червоного Хреста. У Бердянську для ЛЖВ доступні послуги з догляду та підтримки, консультування на базі районного відділення Червоного Хреста, а також медичні послуги на базі Мелітопольського міського центру профілактики та боротьби з ВІЛ/СНІДом. У 2013 році 48% (1694) від офіційно зареєстрованих ЛЖВ були охоплені послугами догляду та підтримки в Запорізькій області, в тому числі 55% (939) чоловіків та 45% (755) жінок.

Послуги для ув'язнених

Послуги для ув'язнених у Запорізькій області надаються Мережею ЛЖВ. Послуги обмежені консультуванням та підтримкою ВІЛ-позитивних ув'язнених лише у двох із 11 закладів пенітенціарної служби в Запорізькій області. У 2013 році 2530 ув'язнених були охоплені профілактичними послугами у цих закладах.

Крім того в Оріхівському районі (с. Камишеваха) ОБО «Флоренс» надаються послуги з консультування та підтримки ВІЛ-позитивних підлітків, що перебувають у Камишевахській загальноосвітній школі соціальної реабілітації для хлопчиків.

Послуги для ПГР

Послуги для ПГР у Запорізькій області надаються Мережею ЛЖВ та організацією «Все можливо». Послуги з профілактики ВІЛ для ПГР, в тому числі консультування, перенаправлення та медичні послуги, обмежені містами Запоріжжя та Мелітополь. У Запоріжжі також доступна послуга розповсюдження презервативів для ПГР. У Бердянську лише медичні послуги можуть надаватися ПГР на базі місцевих медичних закладів. Станом на 1 січня 2014 року 391 клієнт із групи ПГР був охоплений профілактичними послугами в Запорізькій області.

Висновки та рекомендації

Результати картування послуг у Запорізькій області показують, що доступність тестування на ВІЛ та ІПСШ швидкими тестами обмежена. Однак, існує мережа кабінетів «Довіра», де тестування за методом ІФА доступне для загального населення, в тому числі й уразливих груп. За результатами моделювання переважна більшість населення області може дістатися кабінету «Довіра» за 30 хвилин.

Доступність та охоплення послугами профілактики ВІЛ відрізняється залежно від групи. Хоча послуги для ЛЖВ доступні в різних містах Запорізької області, більшість закладів не пропонують повного пакета послуг, в тому числі послуг з обміну шприців, розповсюдження презервативів, консультування та перенаправлення. Комплексні послуги для ЛЖВ доступні лише в Запоріжжі та Мелітополі. Це свідчить про необхідність розширення послуг, щоб надати можливість усім закладам, які надають послуги ЛЖВ, пропонувати комплексний пакет високоякісних послуг профілактики ВІЛ.

Послуги ЗПТ доступні у зоні 30-хвилинного доїзду для 68% ОСІН області. У той же час послугами ЗПТ охоплено лише 10% від їх загалу. Більше зусиль необхідно докласти для заповнення прогалів між доступністю, охопленням та використанням – ці зусилля

можуть включати збільшення кількості сайтів надання послуг, проведення формативного аналізу для визначення специфічних бар'єрів, з якими стикаються СІН у доступі до послуг та їх використанні, та/або використання методів покращення якості для перевірки програмних змін, спрямованих на збільшення рівня охоплення. Уточнена оцінка чисельності групи та картування допоможе визначити та пріоритезувати місця, де необхідно відкрити нові заклади та розширити охоплення в існуючих закладах.

Послуги з профілактики ВІЛ для ПКС та ЧСЧ в основному надаються у Запоріжжі та Мелітополі. Рівень охоплення програмами профілактики залишається низьким для обох груп. Там, де послуги доступні для ПКС та ЧСЧ, вони є, як правило, комплексними. Оцінка чисельності та картування груп ПКС та ЧСЧ будуть корисними для визначення розташування пріоритетних точок доступу до послуг. Крім того, формативне дослідження буде корисним для визначення бар'єрів для отримання послуг та шляхів їх подолання.

Комплексні послуги догляду та підтримки для ЛЖВ обмежені м. Запоріжжя, Мелітополь та Бердянськ, що вказує на необхідність поширення послуг на інші міста області. Існуючі дані або нові дані щодо місць проживання ЛЖВ необхідно використовувати для визначення та пріоритезації місць, де послуги для ЛЖВ є найбільш необхідними.

Послуги для ув'язнених дуже обмежені: лише в 2 з 11 пенітенціарних установ в області працюють програми профілактики. Враховуючи високий рівень поширеності ВІЛ серед ув'язнених, послуги потрібно розширювати.

Послуги для ПГР обмежені також лише містами Запоріжжя та Мелітополь, однак загалом ці послуги комплексні. Необхідно провести додаткові дослідження для визначення місць концентрації ПГР в області для кращого планування і розширення послуг.

РОЗДІЛ 2. ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

Коротка довідка про область

На 1 січня 2014 року населення Полтавської області становило 1 450 400 осіб, 887 400 (61 %) з якого становило міське населення.

Епідеміологічна ситуація

Станом на 1 січня 2014 року Полтавська область посідала 14-і рангові місця за захворюваністю на ВІЛ (34,8 на 100 тис. населення) та кількістю смертей від СНІДу (5,5 на 100 тис.) в Україні. На даний момент в області зареєстрована 2731 людина, що живе з ВІЛ, у тому числі 1236 СІН та 209 дітей, народжених від ВІЛ-позитивних матерів (62 з підтвердженням ВІЛ-позитивним серостатусом). У 693 зареєстрованих ЛЖВ був установленний діагноз СНІД. Близько третини (37,1%, або 241 особа) хворих на СНІД, діагноз яким було встановлено у 2013 році, хворіють також на туберкульоз. Відсоток вагітних жінок, у яких виявлено ВІЛ-інфекцію, становить 0,27%, а рівень передачі від матері до дитини – 4,26%. Домінуючим шляхом передачі ВІЛ є статевий (50%), ін'єкційний шлях передачі становить (33%). Станом на 1 січня 2014 року 1142 особи розпочали АРТ.

У Полтавській області оціночна чисельність груп підвищеного ризику становить: 8100 СІН, 2766 ПКС та 3900 ЧСЧ. Дані біоповедінкових досліджень 2013 року показують, що поширеність ВІЛ серед груп підвищеного ризику становить 2,6% серед СІН, 13% серед ПКС та 4,5% серед ЧСЧ. Станом на 1 серпня 2014 року 551 СІН отримували ЗПТ, 27% з яких є ВІЛ-позитивними; 72% ВІЛ-позитивних почали отримувати АРТ.

Наявність і доступність послуг

Послуги тестування на ВІЛ та ІПСШ

У Полтавській області тестування на ВІЛ доступне в кабінетах «Довіра» (29 сайтів, тестування методом ІФА) та НУО (тестування швидкими тестами). У Полтавській області послуги з тестування на ВІЛ швидкими тестами доступні лише для СІН та ПКС у двох НУО – БФ «Світло надії» та ОБФ «Громадське здоров'я» і в основному зосереджені в м. Полтава та двох сайтах за межами Полтави (Кобеляцький та Кременчуцький райони). Відповідно до просторового моделювання близько 79% (1 218 230) населення може досягти кабінету «Довіра» для ДКТ за 30 хвилин та майже все населення (96%, 1 475 529 осіб) може досягти сайтів за 60 хвилин.

Декілька медичних закладів надають послуги тестування на ІПСШ швидкими тестами у Полтавській області. Тестування на ІПСШ швидкими тестами доступні для СІН, ПКС та ЛЖВ та обмежені містами Полтава та Кременчук.

Послуги лікування ВІЛ

Станом на 1 липня 2014 року в Полтавській області працює 15 сайтів АРТ⁴, які надають лікування 1391 пацієнту⁵. Відповідно до просторового моделювання лише близь-

⁴ Інформація щодо кількості пацієнтів, які перебувають під медичним наглядом та отримують АРТ на кожному сайті, станом на 1.07.2014 на сайті ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними захворюваннями МОЗ України». //<http://ucdc.gov.ua/attachments/article/1127/%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82%D0%B8%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%2001.07.02014.pdf> Ukrainian Center for Disease Control. Information regarding the number of patients who are under medical supervision and ART at each site Accessed at: http://ucdc.gov.ua/attachments/article/966/%D0%90%D0%A0%D0%A2%20_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC_%D0%BD%D0%B0_01.07.2014.pdf

ко половини (53%, або 812 401 особа) населення може досягти сайту АРТ за 30 хвилин, і 80% (1 243 881 осіб) населення – за 60 хвилин.

Послуги для СІН

Послуги профілактики ВІЛ для СІН, у тому числі послуги обміну шприців, консультування, розповсюдження презервативів та перенаправлення, доступні на сайтах НУО в Полтавській області. В області працюють три НУО, які надають послуги СІН – ОБФ «Громадське здоров'я» (м. Полтава), БА «Світло надії» (філії у м. Полтава, також у Кременчуцькому, Опішнянському та Гадяцькому районах) та ГО «Клуб Квітень» (м. Полтава). Комплексні послуги, в тому числі послуги обміну шприців та розповсюдження презервативів, доступні в чотирьох сайтах у Полтаві та одному сайті в Кременчуку. У деяких містах працюють сайти, які пропонують окремі послуги, але не комплексний пакет. СІН можуть звертатися до декількох медичних закладів в Полтаві та в деяких районних центрах, у тому числі містах Лубни, Кременчук та Зіньків. У 2013 році послугами з профілактики ВІЛ було охоплено 39% (3160) СІН; охоплення послугами за статями в Полтавській області відображає національні тенденції: трохи вищий рівень охоплення жінок (41%) у порівнянні з чоловіками (38%).

Замісна підтримувальна терапія (ЗПТ) доступна на 10 сайтах Полтавської області. Згідно з просторовим моделюванням, близько 64% (4052 осіб) споживачів опіатів можуть досягнути сайтів ЗПТ за 30 хвилин, а 81% (5087) мешкають у зоні 60-хвилинного досягнення. Станом на 1 серпня 2014 року ЗПТ отримував 551 клієнт в області, що дорівнює 28% від мінімальної цілі охоплення. Незважаючи на низький рівень охоплення послугами ЗПТ, Полтавська область має найвищий рівень охоплення серед усіх областей України.

Послуги для ПКС

Послуги для ПКС у Полтавській області надаються одним НУО – ОБФ «Громадське здоров'я» та обмежені Полтавою. Послуги надаються на базі «аутрич» маршрутів. У 2013 році профілактичними послугами було охоплено лише 7,4% ПКС.

Послуги для ЧСЧ

У Полтавській області ЧСЧ доступні лише медичні послуги на декількох сайтах у Полтаві та районних центрах області. Профілактичні послуги цій групі в області не надавалися ніколи.

Послуги для ЛЖВ

Послуги для ЛЖВ у Полтавській області надаються двома НУО – Мережа ЛЖВ (в Полтаві та Кременчуці) та БА «Світло надії» (м. Полтава та деякі райони області). Доступність послуг, у тому числі послуг з догляду та підтримки, обміну шприців, розповсюдження презервативів, консультування та перенаправлення доступні в декількох сайтах у Полтаві та Кременчуці. У Гадяцькому, Лубенському, Кобеляцькому та Хорольському районах доступні послуги догляду та підтримки, консультування, а також розповсюдження презервативів на сайтах БА «Світло надії». Медичні послуги доступні в Полтаві в обласному центрі профілактики та боротьби зі СНІДом та інших медичних закладах міста, а також в Кременчуку. У 2013 році 80% (2176 осіб) ЛЖВ від офіційно зареєстрованих у Полтавській області отримували послуги догляду та підтримки, в тому числі 53% (1162 осіб) та 47% (1014 осіб) жінок.

⁵ http://ucdc.gov.ua/attachments/article/966/%D0%90%D0%A0%D0%A2%20_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD-%D0%BE%D0%BC_%D0%BD%D0%Bo_01.07.2014.pdf

Послуги для ув'язнених

Послуги для ув'язнених у Полтавській області надаються Мережею ЛЖВ та БА «Світло надії» і включають консультування та підтримку ЛЖВ. Стандартний пакет послуг для ув'язнених доступний у п'яти (з дев'яти) закладах пенітенціарної служби у Полтаві та Кременчуку. В той же час у Кременуцькій виховній колонії доступні лише послуги з консультування; підтримка ВІЛ-інфікованих неповнолітніх в цьому закладі відсутня. У 2013 році 3408 ув'язнених було охоплено профілактичними послугами.

Послуги для ПГР

Послуги для ПГР у Полтавській області не надаються. Деякі НУО працюють із підлітками груп підвищеного ризику (СІН, ПКС) або ВІЛ-інфікованими дітьми, проте окремо цю групу не виділяють в роботі.

Висновки та рекомендації

Результати картування послуг у Полтавській області показують, що тестування на ВІЛ та ІПСШ швидкими тестами доступне лише для СІН, ПКС та ЛЖВ і обмежене декількома сайтами в області. Однак згідно з просторовим моделюванням переважна більшість населення області може дістатися сайта ДКТ (кабінету «Довіра») за 30 хвилин.

Доступність та охоплення послугами профілактики ВІЛ відрізняється залежно від групи, та на даний момент послуги доступні лише для СІН, ПКС, ЛЖВ та ув'язнених у декількох установах пенітенціарної служби в Полтавській області. Хоча послуги для СІН доступні в різних містах області, проте більшість закладів не пропонують повного пакета, а отже потреби СІН задовольняються не повністю. Це свідчить про необхідне розширення послуг, щоб усі пункти надання послуг для СІН, могли запропонувати комплексний пакет високоякісних послуг профілактики ВІЛ.

Послуги ЗПТ є досить доступними для ОСІН в Полтавській області, що відображається у найвищому в Україні рівні охоплення послугами ЗПТ.

Висока поширеність ВІЛ серед ПКС та ЧСЧ вказує на необхідність розширити послуги для ПКС та ініціювати профілактичні програми для ЧСЧ. Крім того оновлення оцінок чисельності, картування місць перебування представників зазначених груп стане в пригоді для визначення місць у Полтавській області, де послуги для ПКС та ЧСЧ потрібні найбільше. Крім того, формативне дослідження буде корисним для визначення бар'єрів у наданні послуг та шляхів їх подолання.

Послуги для ЛЖВ доступні в численних пунктах області, однак комплексні послуги доступні лише в Полтаві та Кременчуку. Існуючі дані або нові дані щодо місць проживання ЛЖВ слід використовувати для визначення та пріоритетизації місць, де послуги для ЛЖВ є найбільш необхідними.

Послуги для ув'язнених надаються лише в половині установ пенітенціарної служби в Полтавській області та обмежені консультуванням, розповсюдженням презервативів та певною мірою доглядом та підтримкою для ЛЖВ. Враховуючи високий рівень поширення ВІЛ серед ув'язнених, послуги необхідно розширити.

Послуги для ПГР надаються в рамках роботи з іншими групами ризику (СІН, ПКС, ЛЖВ). Окремо робота з підлітками групи ризику в області не проводиться. Це вказує на необхідність проведення роботи із зазначеною групою, а також на необхідність провести додаткові дослідження для визначення місць перебування ПГР в області для кращого планування послуг.

РОЗДІЛ 3. ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

Коротка довідка про область

Станом на 1 січня 2014 року населення Черкаської області становило 1 256 300 осіб, 706 800 осіб (56%) з якого становило міське населення.

Епідеміологічна ситуація

Станом на 1 січня 2014 року Черкаська область посідала 26-е рангове місце за захворюваністю на ВІЛ (36,2 на 100 тис. населення) та 27-е за кількістю смертей від СНІДу (6,5 на 100 тис. населення) в Україні. На даний момент в області зареєстровано 2832 людей, що живуть з ВІЛ (ЛЖВ), у тому числі 1222 СІН та 237 дітей, народжених від ВІЛ-позитивних матерів (82 з підтвердженим ВІЛ-позитивним серостатусом). Із зареєстрованих ЛЖВ у 747 був установлений діагноз СНІД. Близько двох третин (69,5% або 258 осіб) хворих на СНІД, діагноз яких було встановлено у 2013 році, також страждають від туберкульозу. Відсоток вагітних жінок, у яких виявлено ВІЛ-інфекцію, становить 0,37%, а рівень передачі ВІЛ від матері до дитини – 5%. Домінуючим шляхом передачі ВІЛ є статевий шлях (53%), ін'єкційний складає (24%). Станом на 1 січня 2014 року 921 особа розпочала АРТ.

У Черкаській області оціночна кількість груп підвищеного ризику становить 13 300 СІН, 1900 ПКС та 3600 ЧСЧ. Дані біоповедінкових досліджень 2011–2013 років показують, що поширеність ВІЛ серед груп підвищеного ризику інфікування в Черкаській області становить 19,8% серед СІН, 14,4% серед ПКС (дані 2011 року) та 10,9 % серед ЧСЧ. Станом на 1 серпня 2014 року 185 СІН отримували ЗПТ, 55% з яких є ВІЛ-позитивними; 57% ВІЛ-позитивних почали отримувати АРТ.

Наявність та доступність послуг

Послуги тестування на ВІЛ та ІПСШ

У Черкаській області тестування на ВІЛ доступне в кабінетах «Довіра» (27 сайтів, тестування методом ІФА) та сайтах НУО (тестування швидкими тестами). Тестування на ВІЛ швидкими тестами доступне для всіх груп підвищеного ризику у Черкасах, у тому числі в декількох пунктах надання послуг для СІН та ПКС та одному сайті для ПГР – у декількох НУО: БО «Від серця до серця», БФ «Інсайт», Мережа ЛЖВ та одному сайті для ЧСЧ на базі ГО «Гей-альянс Черкаси». В області працюють також декілька пунктів надання послуг на базі БФ «Воля», ОГО «Діалог» та РГО «Арго», де СІН та частково ПКС мають доступ до тестування на ВІЛ швидкими тестами (Уманський, Тальнівський райони, м. Сміла та смт. Драбів). Згідно з просторовим моделюванням близько 82% населення (1077 388 осіб) можуть дістатися кабінету «Довіра» для ДКТ за 30 хвилин, і майже все населення (95%; 1 241 901) може досягти їх за 60 хвилин.

Декілька медичних закладів у Черкаській області надають послуги тестування на ІПСШ швидкими тестами. Тестування на ІПСШ швидкими тестами доступні для всіх

груп підвищеного ризику у Черкаській області. Можливість тестування на ППСШ швидкими тестами для ЧСЧ та ПГР обмежена м. Черкаси, швидкі тести для СІН та ПКС також доступні у Монастирищенському, Уманському, Тальнівському районах та м.Сміла.

Послуги лікування ВІЛ

Станом на 1 липня 2014 року в Черкаській області працювало 16 сайтів АРТ, які надавали лікування 1090 пацієнтам⁶. Згідно результатів просторового моделювання близько 58% (763 121 особа) населення може дістатися сайта АРТ за 30 хвилин, а 89% (1 161 565 осіб) – за 60 хвилин.

Послуги для СІН

У Черкаській області працюють п'ять НУО, які надають послуги для СІН, – БО «Від серця до серця», БФ «Інсайт», БФ «Воля», ОГО «Діалог» та РГО «Арго». Комплексні послуги профілактики ВІЛ для СІН включають послуги обміну шприців, консультування, розповсюдження презервативів та перенаправлення. Ці послуги доступні в Черкасах та декількох районах Черкаської області: Маньківському, Монастирищенському, Христинівському, Тальнівському, Звенигородському, Кам'янському, Уманському, Канівському, Катеринопільському, Драбівському та Смілянському, а також в м.Ватутіне. Крім цього, в усіх районах Черкаської області СІН доступне консультування з питань ВІЛ та перенаправлення на базі кабінетів «Довіра» завдяки проекту, що впроваджується ГО «Гей-альянс Черкаси». Медичні послуги для СІН доступні в декількох медичних закладах в мм. Черкаси та Умань. Загалом більш рівномірний розподіл сайтів надання послуг для СІН сприяє більшому рівню охоплення профілактичними програмами: 58,6% (7774 осіб) СІН отримали послуги в 2013 році; охоплення за статями відображає національні тенденції: вищий рівень охоплення жінок (64%) у порівнянні з чоловіками (56%) в Черкаській області.

Замісна підтримуюча терапія (ЗПТ) доступна в шести сайтах Черкаської області. Відповідно до просторового моделювання 52% (5983) ОСІН мешкають у зоні 30-хвилинного досягнення сайтів ЗПТ та 75% (8344) ОСІН – в межах 60- хвилинного. Станом на 1 серпня 2014 року ЗПТ отримували 185 осіб в області, що складає лише 5% охоплення при визначеній мінімальній цілі в 30%.

Послуги для ПКС

Послуги з профілактики ВІЛ для ПКС, у тому числі розповсюдження презервативів, консультування та перенаправлення, доступні на декількох сайтах в Черкасах (БО «Від серця до серця» та БФ «Інсайт») та декількох районах, у тому числі Уманському, Монастирищенському, Тальнівському та Смілянському (БФ «Воля», ОГО «Діалог»). Консультування та перенаправлення доступні в кожному районі на базі кабінетів «Довіра» завдяки проекту, який упроваджується ГО «Гей-альянс Черкаси». Спеціальні медичні послуги для ПКС доступні лише в м. Умань та декількох медичних закладах м. Черкаси. Досить рівномірний розподіл місць надання послуг для ПКС сприяє високому рівню охоплення представниць цієї групи (79%) профілактичними послугами в Черкаській області.

⁶ Інформація щодо кількості пацієнтів, які знаходяться під медичним наглядом та отримують АРТ, на кожному сайті станом на 1.07.2014 на сайті ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними захворюваннями МОЗ України» // http://ucdc.gov.ua/attachments/article/966/%D0%90%D0%A0%D0%A2%20_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC_%D0%BD%D0%B0_01.07.2014.pdf

Послуги для ЧСЧ

Послуги для ЧСЧ в Черкаській області надає лише одна ГО – «Гей-альянс Черкаси». Доступність комплексних послуг з профілактики ВІЛ для ЧСЧ, в тому числі розповсюдження презервативів, консультування та перенаправлення, обмежені м. Черкаси. Консультування та перенаправлення доступні в кожному районі на базі кабінетів «Довіра» завдяки проекту, який проваджувався ГО «Гей-альянс Черкаси». У декількох медичних закладах Черкас та Умані доступні спеціалізовані медичні послуги для ЧСЧ. Незважаючи на те, що лише один сайт в області пропонує комплексні послуги, рівень охоплення ЧСЧ в Черкаській області (31%) в тричі вищий за середній національний рівень.

Послуги для ЛЖВ

Доступність послуг для ЛЖВ, в тому числі послуг догляду та підтримки, обміну шприців, розповсюдження презервативів, консультування та перенаправлення, обмежені декількома сайтами в м. Черкаси та Умань. Крім Мережі ЛЖВ, в Черкаській області послуги ЛЖВ надають три інші НУО – БО «Від серця до серця», БФ «Інсайт» та БФ «Воля». Медичні послуги для ЛЖВ доступні в Черкасах в обласному центрі профілактики та боротьби зі СНІДом та деяких інших медичних закладах, а також в Умані. У 2013 році 42% (1522 особи) від офіційно зареєстрованих ЛЖВ отримували послуги догляду та підтримки в Черкаській області, в тому числі 53% (813) чоловіків та 46% (709) жінок.

Послуги для ув'язнених

Послуги для ув'язнених в області надаються однією НУО – БО «Від серця до серця» та обмежуються консультуванням, розповсюдженням презервативів та підтримкою ЛЖВ. Стандартний пакет послуг для ув'язнених доступний у всіх чотирьох установах пенітенціарної служби (1 СІЗО та 3 в'язниці) в Черкаській області. У 2013 році 3408 ув'язнених були охоплені профілактичними послугами в зазначених в'язницях.

Послуги для ПГР

Комплексні послуги для ПГР в Черкаській області обмежені двома сайтами в м. Черкаси та надаються організацією «Від серця до серця». В обох сайтах доступні презервативи, консультування та перенаправлення. У м. Черкаси працюють декілька медичних закладів, які надають спеціалізовані медичні послуги для ПГР. Медичні послуги для ПГР також доступні в Умані. Оскільки програми для ПГР в 2013 році не впроваджувалися в Черкаській області, дані охоплення не доступні.

Висновки та рекомендації

Результати картування послуг в Черкаській області показують, що тестування на ВІЛ та ІПСШ швидкими тестами більш доступні для СІН та ПКС, а для ЧСЧ та ПГР обмежені лише м. Черкаси. Однак, згідно з даними моделювання, більшість населення області може дістатися кабінетів «Довіра» за 30 хвилин.

Доступність та охоплення послугами профілактики ВІЛ відрізняється залежно від групи. Незважаючи на вищий рівень охоплення СІН (у порівнянні з іншими областями), поширеність ВІЛ серед цієї групи залишається високою, особливо серед молодих СІН (13,1%), що вказує на необхідність покращення послуг. Послуги ЗПТ є досить доступними: 75% ОСІН можуть досягнути сайту ЗПТ в межах 60 хвилин. Проте корис-

туються послугами ЗПТ лише 5% ОСІН в області. З огляду на низький рівень охоплення більше зусиль слід докласти для заповнення прогалин між доступністю, охопленням та використанням цих послуг – ці зусилля можуть включати збільшення кількості сайтів надання послуг, проведення формативного аналізу для визначення специфічних бар'єрів, з якими стикаються СІН у доступі до послуг та користуванні ними, та/або використання методів програмних змін, спрямованих на збільшення рівня охоплення. Картування допоможе визначити та пріоритезувати місця для відкриття нових сайтів та/або місць розширення охоплення послугами в існуючих сайтах.

Послуги профілактики ВІЛ для СІН загалом доступні у різних містах Черкаської області. Послуги профілактики ВІЛ для ПКС доступні у Черкасах та декількох районах області. Рівень охоплення ПКС програмами профілактики ВІЛ високий у порівнянні з іншими областями, однак потреба в його покращенні все одно існує з огляду на рівень поширеності ВІЛ в цільовій групі. Комплексні послуги для ЧСЧ обмежені лише одним сайтом в Черкасах, і хоча рівень охоплення ЧСЧ також високий у порівнянні з іншими областями, лише третина ЧСЧ отримує послуги.

Картування розташування представників групи ПКС та ЧСЧ будуть корисними для визначення розташування пріоритетних точок доступу до послуг. Крім того, формативне дослідження буде корисне для визначення бар'єрів надання послуг та шляхів їх подолання.

Комплексні послуги для ЛЖВ обмежені містами Черкаси та Умань, що вказує на необхідність розширення послуг в інших містах області. Існуючі дані або нові дані щодо місця проживання ЛЖВ необхідно використовувати для ідентифікації та пріоритезації місць, де послуги для ЛЖВ є найбільш необхідними.

Робота із засудженими ведеться в усіх закладах пенітенціарної служби в області.

Послуги профілактики ВІЛ для ПГР обмежені м. Черкаси та Умань. Необхідно провести додаткові дослідження для визначення місць збору та перебування ПГР в області для кращого планування розширення послуг.

ПІДСУМКОВІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Картування послуг надало дані щодо наявності послуг з профілактики ВІЛ для груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ, зокрема для СІН, ПКС, ЧСЧ, ув'язнених, ПГР, а також ЛЖВ у трьох областях України – Запорізькій, Полтавській та Черкаській. Загалом послуги з профілактики ВІЛ більш доступні для СІН у порівнянні з іншими групами. Однак рівень охоплення послугами залишається низьким для всіх цільових груп. Це є переконливим доказом необхідності розширення доступності високоякісних комплексних послуг у місцях з високими потребами, а також покращення доступу до цих послуг та їх використання. Для цього необхідно врахувати такі рекомендації:

- **Оновити дані з оцінки чисельності та/або провести картування розміщення СІН, ПКС, ЧСЧ, ЛЖВ та ПГР в областях**, –оскільки оцінка чисельності груп підвищеного ризику здійснювалася у 2012 році, а отже існує потреба уточнити ці дані для більш чіткого визначення цілей програм. Оціночні дані ЛЖВ доступні лише на національному рівні, але такі відомості необхідні, передусім для планування роботи, і на рівні областей. Українці важливо провести картування для груп СІН, ПКС, ЧСЧ та ПГР, щоб визначити місця збору та перебування цих груп. Ці дані будуть корисними при аналізі того, чи є поточне географічне розміщення послуг достатньо доступним, для уточнення даних оцінки чисельності та охоплення (оскільки дані щодо чисельності груп та дані щодо користування послугами можуть бути доступним чи відсутніми на міському, районному чи нижчому рівні), а також для визначення потенційних нових місць для надання послуг, де необхідне їх розширення. Крім цього, ці дані будуть корисними для існуючих надавачів послуг для покращення стратегій рекрутингу та аутрич-роботи. Для ЛЖВ нові або існуючі джерела інформації можуть використовуватися для визначення географічної доступності послуг для цієї групи.
- **Розширити послуги через нові пункти надання послуг** –там, де послуги для СІН, ПКС, ЧСЧ, ЛЖВ, ув'язнених та ПГР мінімальні або повністю відсутні, існує чітке обґрунтування для збільшення кількості пунктів, які б надавали необхідні послуги з профілактики ВІЛ. Уточнення оцінок чисельності груп та картування допоможуть визначити місця, де необхідність у послугах є найбільшою.
- **Збільшення комплексності послуг в існуючих пунктах надання послуг** – надання комплексного пакета послуг з профілактики ВІЛ для груп підвищеного ризику на пунктах надання послуг краще задовольнятиме численні потреби клієнтів програм. Таким чином, для пунктів, які не надають повний пакет послуг, слід докласти зусиль для впровадження додаткових послуг. Комплексні послуги також можуть допомогти підвищити рівень утримання клієнтів програми, зменшуючи необхідність перенаправлення до інших сайтів.
- **Провести каскадний аналіз для СІН, ПКС, ЧСЧ, ЛЖВ та ПГР** – Проект RESPOND створив декілька графіків каскадного аналізу, які можна використати для наповнення, планування та удосконалення програм. За умови використання уточнених даних щодо чисельності груп підвищеного ризику на обласному рівні цей метод може надати цінні докази щодо прогалин у безперервності профілактичних послуг для кожної з груп підвищеного ризику. Ці дані необхідні для покращення пріоритетизації всіх програм боротьби з ВІЛ.

- ***Вивчити бар'єри доступу та використання послуг з профілактики ВІЛ та догляду, підтримки і лікування*** – різні методології можуть використовуватися для розширення та/або використання існуючої доказової бази щодо бар'єрів. Там, де інформації на даний момент не існує, можна провести формативне дослідження за допомогою індивідуальних інтерв'ю, обговорень у фокус-групах, в т.ч. з клієнтами для визначення специфічних бар'єрів, які існують для різних груп у доступі та використанні ряду послуг. У результаті таких досліджень можна отримати рекомендації самих клієнтів щодо способів покращення послуг.

Додаток 1. Перелік послуг для збору інформації від надавачів

ПОСЛУГИ У ПАКЕТАХ СТАНДАРТНИХ ПОСЛУГ ГФ	
ЧОЛОВІКИ, ЩО ПРАКТИКУЮТЬ СЕКС З ЧОЛОВІКАМИ	Розповсюдження ІОМ
	Консультування рівний-рівному
	Видача чоловічих/жіночих презервативів та лубрикантів
	Мотиваційне консультування для проходження тестування
	Скринінгове тестування на ВІЛ за допомогою швидких тестів
	Скринінгове тестування на вірусні гепатити за допомогою швидких тестів
	Скринінгове тестування на ІПСШ за допомогою швидких тестів
	Менторська підтримка
	Консультування з безпечних сексуальних практик
	Інформаційно-профілактичне дозвілля, в тому числі і вечірки, направлені на формування безпечної сексуальної поведінки серед ЧСЧ
	Тренінги різної направленості
	Збільшення доступності лікування ВІЛ-інфекції для представників груп ризику на основі кейс-менеджменту
	Консультації юриста
	Консультації психолога
	Базові побутові послуги
	Розповсюдження медикаментів загального вжитку
Мотиваційні набори	
ПРАЦІВНИКИ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ	Навчальні програми з використання жіночих презервативів
	Профілактика інфікування ВІЛ серед працівників комерційного сексу (ПКС) за моделлю «Втручання силами рівних» (PDI)
	Розповсюдження ІОМ
	Протидія насильству по відношенню до ПКС
	Видача чоловічих/жіночих презервативів та лубрикантів
	Мотиваційне консультування для проходження тестування
	Скринінгове тестування на ВІЛ за допомогою швидких тестів
	Скринінгове тестування на вірусні гепатити за допомогою швидких тестів
	Скринінгове тестування на ІПСШ за допомогою швидких тестів
	Збільшення доступності лікування ВІЛ-інфекції для представників груп ризику на основі кейс-менеджменту
	Консультування психолога
	Видача тестів на вагітність
	Видача антисептиків
	Розповсюдження медикаментів загального вжитку
	Консультування юриста
	Базові побутові послуги
Центри денного перебування для дітей (де ПКС мають можливість залишити дітей на час роботи)	

	ПОСЛУГИ У ПАКЕТАХ СТАНДАРТНИХ ПОСЛУГ ГФ
УВ'ЯЗНЕНІ	Мотиваційне консультування для проходження тестування на ВІЛ
	Підтримка ВІЛ-позитивних ув'язнених
	Консультації профільних медичних спеціалістів
	Мотиваційні набори (зубні щітки, станки тощо)
	Збільшення доступності лікування ВІЛ-інфекції для на основі кейс-менеджменту (після звільнення)
ПІДЛІТКИ ГРУПИ РИЗИКУ	Профілактика інфікування ВІЛ за моделлю «Втручання силами рівних» (PDI)
	Видача презервативів та лубрикантів
	Розповсюдження інструментарію (голки, шприці, спиртові серветки)
	Мотиваційне консультування для проходження тестування
	Скринінгове тестування швидкими тестами на ВІЛ
	Скринінгове тестування швидкими тестами на ІПСШ
	Скринінгове тестування швидкими тестами на гепатити В,С
	Програми підтримки та формування прихильності до АРТ
	Консультація юриста
	Консультація психолога
	Консультування з питань розкриття ВІЛ статусу дитини
	Мотиваційні набори
	Базові побутові послуги на базі НУО
	Розповсюдження медикаментів загального вжитку
	Забезпечення дозвілля дітей (походи у кіно, театри, організація свят)
	Сприяння у ранньому виявленні туберкульозу
	Збільшення доступності лікування ВІЛ-інфекції для представників груп ризику на основі кейс-менеджменту
СПОЖИВАЧІ ІНЪЕКЦІЙНИХ НАРКОТИКІВ	Розповсюдження інструментарію (голки, шприці, спиртові серветки)
	Профілактика інфікування ВІЛ за моделлю «Втручання силами рівних» (PDI)
	Групи самопомоги силами рівних
	Розповсюдження ІОМ
	Мотиваційне консультування для проходження тесту
	Скринінгове тестування швидкими тестами на ВІЛ
	Скринінгове тестування швидкими тестами на ІПСШ
	Скринінгове тестування швидкими тестами на гепатити В,С
	Видача чоловічих/жіночих презервативів та лубрикантів
	Консультування пар СІН
	Консультування з питань лікування наркотичної залежності
	Видача налоксона для профілактики передозувань
	Соціальна підтримка та прихильність до ЗПТ
	Збільшення доступності лікування ВІЛ-інфекції для представників груп ризику на основі кейс-менеджменту
	Консультація юриста
	Консультація психолога
	Базові побутові послуги на базі НУО
Центри денного перебування для дітей клієнтів	

	ПОСЛУГИ У ПАКЕТАХ СТАНДАРТНИХ ПОСЛУГ ГФ
ЛЮДИ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ	Формування прихильності до отримання медичних послуг (лікування та медичне обстеження)
	Підтримка через групи самопомоги
	Представництво інтересів
	Видача мотиваційних пакетів та медичних засобів
	Консультація психолога
	Консультація юриста
	Консультації для оцінки потреб клієнтів і ризикованої поведінки
	Розповсюдження ІОМ
	Розповсюдження інструментарію (голки, шприці, спиртові серветки)
	Забезпечення презервативами та лубрикантами
	Консультування з питань розкриття ВІЛ статусу
	Консультування гінеколога для дискордантних пар
	Послуги з планування сім'ї для дискордантних пар
	Базові побутові послуги на базі НУО
	Організація дозвілля

Додаток 2. Інформація щодо віднесення послуг до категорій, представлених на мапах

	ГРУПА ПОСЛУГ	ПОСЛУГИ У ПАКЕТАХ СТАНДАРТНИХ ПОСЛУГ ГФ
ЧОЛОВІКИ, ЩО ПРАКТИКУЮТЬ СЕКС З ЧОЛОВІКАМИ	Консультації	Розповсюдження ІОМ
		Консультації рівний-рівному
		Менторська підтримка
		Консультації з безпечних сексуальних практик
		Інформаційно-профілактичне дозвілля, в тому числі і вечірки, на- правлені на формування безпечної сексуальної поведінки серед ЧСЧ
		Тренінги різної направленості
		Тренінги особистісного зросту
	Презервативи	Видача чоловічих/жіночих презервативів та лубрикантів
	Консультації/ Тестування	Мотиваційне консультування для проходження тестування
	Тестування	Скринінгове тестування на ВІЛ за допомогою швидких тестів
		Скринінгове тестування на вірусні гепатити за допомогою швидких тестів
		Скринінгове тестування на ІПСШ за допомогою швидких тестів
	Перенаправлення	Центр профілактики та боротьби зі СНІДом
		Кабінет “Довіра” або кабінети інфекційних захворювань
		Протитуберкульозний диспансер
		Шкірно-венерологічний диспансер
		Наркологічний диспансер
Центр соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді		
Центр реабілітації		
ПРАЦІВНИКИ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ	Консультації	Навчальні програми з використання жіночих презервативів
		Профілактика інфікування ВІЛ серед жінок комерційного сексу (ЖКС) за моделлю «Втручання силами рівних» (PDI)
		Розповсюдження ІОМ
		Протидія насильству по відношенню до ЖКС
	Презервативи	Видача чоловічих/жіночих презервативів та лубрикантів
	Консультації/ Тестування	Мотиваційне консультування для проходження тестування
	Тестування	Скринінгове тестування на ВІЛ за допомогою швидких тестів
		Скринінгове тестування на вірусні гепатити за допомогою швидких тестів
		Скринінгове тестування на ІПСШ за допомогою швидких тестів
	Перенаправлення	Центр профілактики та боротьби зі СНІДом
		Кабінет “Довіра” або кабінети інфекційних захворювань
		Протитуберкульозний диспансер

	ГРУПА ПОСЛУГ	ПОСЛУГИ У ПАКЕТАХ СТАНДАРТНИХ ПОСЛУГ ГФ
		Шкірно-венерологічний диспансер Наркологічний диспансер Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Центр реабілітації
УВ'ЯЗНЕНІ	Консультування	Мотиваційне консультування для проходження тестування на ВІЛ Збільшення доступності лікування ВІЛ-інфекції на основі кейс-менеджменту (після звільнення) Мотиваційні набори (зубні щітки, станки тощо)
	Підтримка ВІЛ+	Підтримка ВІЛ-позитивних ув'язнених
	Медичні послуги	Консультації профільних медичних спеціалістів
ПІДЛІТКИ ГРУПИ РИЗИКУ	Консультування	Програми підтримки та формування прихильності до АРТ Консультування з питань розкриття ВІЛ статусу дитини Сприяння у ранньому виявленні туберкульозу
	Презервативи	Видача презервативів та лубрикантів
	Консультування/ Тестування	Мотиваційне консультування для проходження тестування
	Тестування	Скринінгове тестування швидкими тестами на ВІЛ Скринінгове тестування швидкими тестами на ІПСШ Скринінгове тестування швидкими тестами на гепатити В,С
	Перенаправлення	Центр профілактики та боротьби зі СНІДом Кабінет "Довіра" або кабінети інфекційних захворювань Протитуберкульозний диспансер Шкірно-венерологічний диспансер Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Центр реабілітації
СПОЖИВАЧІ ІН'ЄКЦІЙНИХ НАРКОТИКІВ	Консультування	Розповсюдження ІОМ Консультування рівний-рівному (PDI) Групи самопомоги силами рівних Мотиваційне консультування для проходження тесту Консультування з питань лікування наркотичної залежності Соціальна підтримка та прихильність до ЗПТ Консультування пар СІН
	Презервативи	Видача чоловічих/жіночих презервативів та лубрикантів
	Обмін шприців	Розповсюдження інструментарію (голки, шприці, спиртові серветки)
	Консультування/ Тестування	Мотиваційне консультування для проходження тестування
	Тестування	Скринінгове тестування швидкими тестами на ВІЛ Скринінгове тестування швидкими тестами на ІПСШ Скринінгове тестування швидкими тестами на гепатити В,С
	Перенаправлення	Центр профілактики та боротьби зі СНІДом Кабінет "Довіра" або кабінети інфекційних захворювань Протитуберкульозний диспансер

	ГРУПА ПОСЛУГ	ПОСЛУГИ У ПАКЕТАХ СТАНДАРТНИХ ПОСЛУГ ГФ
		Шкірно-венерологічний диспансер
		Наркологічний диспансер
		Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді
		Центр реабілітації
ЛЮДИ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ	Обмін шприців	Розповсюдження інструментарію (голки, шприці, спиртові серветки)
	Консультування	Розповсюдження ІОМ
		Консультування з питань розкриття ВІЛ статусу
		Консультування гінеколога для дискордантних пар
		Послуги з планування сім'ї для дискордантних пар
	Презервативи	Забезпечення презервативами та лубрикантами
	Догляд та підтримка	Підтримка через групи самопомоги
		Консультація психолога
		Консультація юриста
		Денний центр для дітей уражених епідемією
		Представництво інтересів
Видача мотиваційних пакетів та медичних засобів		